

1. Гусак А. П. Проблеми визначення поняття ресоціалізації неповнолітніх злочинців в юридичній науці / А. П. Гусак // Держава і право. – 2008. – № 2(40). – С. 481–487.
2. Колб О. Неналежне вивчення особистості злочинця – одна з детермінант вчинення злочинів у місцях позбавлення волі / О. Колб // Юридична Україна. – 2005. – № 3. – С. 69–72.
3. Корель Л. В. Социология адаптаций: этюды апологи / Л. В. Корель. – Новосибирск, 1997. – 207 с.
4. Косенко С. Причини та умови вчинення злочинів дітьми «групи ризику»: юрид. статті / С. Косенко // Підприємство, господарство, право. – 2006. – № 1. – С. 135–136.
5. Кушнар'єв С. В. Злочинність неповнолітніх: думка населення й експертів / С. В. Кушнар'єв // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2008. – № 2. – С. 53–66.
6. Лобанова А. С. Регуляція мімікрійної поведінки людей в контексті соціологічної теорії / А. С. Лобанова // Грані. – 2003. – № 6. – С. 99–103.
7. Овакілян О. С. Творческий потенциал будущего специалиста: сущность, этапы, показатели, уровни развития / О. С. Овакілян // Методологія теорії та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. – Харків, 2009. – С. 548–550.
8. Синьов В. С. Виховний потенціал дозвільних занять засуджених та мови його реалізації / В. С. Синьов // Гуманізація процесу виховання неповнолітніх засуджених в Україні. – Харків : Фоліо, 1999. – С. 44–54.
9. Янчук О. Б. Основні заходи з ресоціалізації неповнолітнього засудженого під час відбування покарання у спеціальній виховній установі (виховній колонії) / О. Б. Янчук // Нормативно-правові та прикладні аспекти ювенальної юстиції. – К., 2010. – С. 82–84.

Бодішила до редколегії 12.01.11

УДК 316

С. В. Глазунов

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СВІТОГЛЯДНІ ВИМІРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ У СІМ'І

Проаналізовані світоглядні підходи до соціального захисту дітей у сім'ї.
Ключові слова: світогляд, сім'я, діти, соціальний захист.

Проанализированы мировоззренческие подходы к социальной защите детей в семье.
Ключевые слова: мировоззрение, семья, дети, социальная защита.

Ideological approaches towards social child protection in the family are analyzed.
Keywords: ideology, family, children, social protection.

В Україні відповідно до затверджених засад внутрішньої і зовнішньої політики здійснюється робота щодо впровадження європейських стандартів соціального захисту та підвищення якості соціальних послуг населенню [4]. Одним із кроків у цьому напрямку мало стати запровадження системи ювенальної юстиції.

Сучасне суспільство західного зразка створило окрему систему ювенальної юстиції, для якої пріоритетним напрямом діяльності є забезпечення та захист прав дитини. Номінальною функцією сучасної ювенальної юстиції є попередження й усунення порушень прав дитини в родині й суспільстві. За даними ЮНІСЕФ (Дитячого фонду ООН), правосуддя для дітей охоплює: дітей, які всту-

пили в конфлікт із законом, тобто дітей, яких підозрюють, обвинувачують або визнають винними в порушенні кримінального права; дітей-жертв і свідків злочинів, які вступають у контакт із системами правосуддя; дітей, які вступають у контакт із системами правосуддя з інших причин, наприклад, опіка, захист чи успадкування.

У Сполучених Штатах Америки склалася така практика ювенальної юстиції. Діти, справи котрих розглядають у ювенальних судах, найчастіше відповідальні за так звані статусні правопорушення: невідвідування школи, зневажливе ставлення до батьків, розпивання алкогольних напоїв, випадкові сексуальні зв'язки. Властивими цій структурі можна вважати такі принципи: індивідуальний підхід до дитини; спеціальна процедура судового розгляду справ про обвинувачення неповнолітніх; наголос на допомозі неповнолітнім, а не їхнє покарання; реалізація обраних заходів для неповнолітнього державним опікуном і громадськістю; обговорення з опікунами й батьками призначення виховних і лікувальних заходів.

Деяко відмінною від американської є французька модель ювенальної юстиції, основна особливість якої полягає в тому, що суддя є центральною та найважливішою ланкою як профілактичної роботи з підлітком, так і офіційного правосуддя, що вирішує подальшу долю дитини. Причому суддя займається не лише правопорушниками, а й дітьми, котрі потрапили в соціально небезпечні ситуації ще до вчинення протиправного діяння. Суддя, відзначають дослідники, переважно працює не в залі суду, а у своєму кабінеті. Саме там суддя намагається налагодити контакт із дитиною, а потім спільно з нею шукає шляхи виходу із ситуації, що склалася, звертаючись по допомогу до окремих соціальних служб. До формальної судової процедури суддя вдається у край рідко – тільки у випадках, коли всі інші можливості допомогти вичерпані. Важливим аспектом французької системи є те, що суддя «веде» підлітка від першого випадку виникнення складної ситуації. Тому суддя завжди добре знайомий з історією підлітка та його сім'ї й знає більше, ніж будь-хто інший, як можна допомогти даній сім'ї або підліткові у скрутній ситуації. За такої системи суддя поєднує функції «офіційного правосуддя» та соціального працівника, запускаючи машину «формального судочинства» вкрай рідко.

В Україні перші практичні кроки щодо розбудови системи ювенальної юстиції наштовхнулися на неприйняття цієї системи частиною населення країни. Під тиском протестів громадськості Міністерство юстиції в травні 2010 р. скасувало свій наказ про створення робочої групи із впровадження системи ювенальної юстиції. Натомість розпочалася робота стосовно впровадження системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх [3].

Втім, і після цього дискусії щодо прийнятності запровадження в нашому суспільстві зарубіжної практики захисту дітей не припинилися. Проти запровадження практики ювенальної юстиції виступили релігійні організації, політичні та громадські організації національного спрямування. Ці події публічно засвідчили неоднакові світоглядні підходи до захисту прав дітей як у цілому, так і в сім'ї зокрема.

З активною критикою принципів засад ювенальної юстиції виступили різні конфесії християнських церков (Православна церква Московського, Київського патріархатів, греко-католики та інші). Їх міркування узагальнено можна викласти таким чином. Церква стурбована істотним зростанням кількості правопорушень серед дітей і підлітків. Це потребує від державних органів не тільки ефективних заходів боротьби із цим прикритим явищем, але й профілактики дитячої і підліткової злочинності. Але, на думку церкви, досвід країн, які намагаються перебороти злочинність серед молоді, свідчить, що наявність органів ювенальної юстиції може не тільки не поліпшити, а навіть погіршити ситуацію. Зокрема, наводиться приклад Франції, яка першою у світі ввела таку систему кілька років тому, і де відбулися найбільші молодіжні заворушення серед країн Європейського Союзу, оскільки завдяки ювенальній юстиції малолітні правопорушники залишалися фактично безкарними.

Крім того, на думку віруючих, досвід західних країн, де ювенальна юстиція діє вже багато років, показує, що це призводить до значного розширення повно-

... судів і соціальних служб, які фактично одержують санкцію на втручання в сімейні справи й контроль над батьками. Причому таке втручання може здійснюватися, у тому числі й на підставі звернень до суду самих дітей. Вони привертають увагу, що протиставлення прав і інтересів дитини правам і інтересам батьків і родини в цілому створює небезпеку руйнування традиційного уявлення про родину. «Саме цей аспект ювенальної юстиції, – наголошується в Зверненні Священного Синоду Української Православної Церкви щодо можливості впровадження в Україні системи ювенальної юстиції, – викликає в українському суспільстві гострі суперечки» [1].

Церква розглядає родину як богозаповідний соціальний інститут. Народження й виховання дітей є невід'ємною частиною сімейного життя, і відповідно Священного Писання виховання дітей повинне відбуватися саме в родині. Батьки несуть перед Богом відповідальність за виховання дітей. Однак і діти мають відповідати за благополуччя своєї родини. Сім'я – це «єдиний організм, який живуть і будують свої відносини на основі закону любові... Руйнування сімейних зв'язків неминуче пов'язане з порушенням нормального розвитку дітей і відбивається на всьому їхньому подальшому житті» [1].

Церква визнає необхідність захисту дітей від можливого насильства, у тому числі й з боку батьків. Однак вона також вважає повністю обгрунтованою стурбованість тим, що впровадження системи ювенальної юстиції може нести в собі й небезпеку для інституту сім'ї. Активне втручання в сімейні відносини з боку судових органів, суспільних і громадських організацій може мати негативні наслідки. Важливо пам'ятати, що сьогодні у світі не існує єдиної системи ювенальної юстиції. У кожній державі система судочинства щодо неповнолітніх і захисту прав дітей має свої особливості, зумовлені історико-культурними традиціями різних країн. Тому у процесі реформ у галузі юстиції в Україні треба, насамперед, урахувати вітчизняний досвід. На думку Церкви, зараз у нашому законодавстві існує досить норм, які дозволяють покарати батьків-правопорушників і малолітніх злочинців.

Негативно поставились до можливих нововведень ювенальної юстиції західноєвропейська зразка і політичні та громадські організації національного спрямування. На їхню думку, практика ювенальної юстиції спрямована на підрив традиційних сімейних цінностей, а отже, становить загрозу національним інтересам України. Це суперечить конституційному принципу захисту сім'ї, її незалежності, вільного вибору батьками форми виховання дітей, може поставити сім'ю під жорсткий контроль чиновників, зруйнувати діючу в Україні судову й правоохоронну системи, а головне – призведе до руйнування благополучних сімей, необгрунтованого збільшення соціального осиротіння (дітей-сиріт при живих батьках), спровокує корупцію і дитячо-підліткову злочинність.

Вони вважають, що введення в нашій країні ювенальної юстиції західного зразка призведе до безкарності молодіжної злочинності і створить ряд загроз для держави і суспільства. Як аргумент, наводиться той факт, що в мільйонів європейських і американських сімей головною проблемою є внутрішні стосунки батьків і дітей. «І сьогодні західні «порадники» хочуть перенести свої біди на нас... Нехай спочатку наведуть лад у себе, у тих західних країнах, де діти сплять по вчителів і доносять на своїх батьків, де тижнями не можуть угадувати «дівчорозум», що розпустувалася», яка спалює машини і б'є вітрини [5].

Деяких людей дратує те, що соціальні волонтери поширюють листівки з гаслами на кшталт «дитина має право...». У школах областей, де реалізовували пілотні проекти, пов'язані з ювенальною юстицією, навчали, що дитина має право на кишенькові гроші певної суми, хоча, на думку батьків, це мають вирішувати батьки, дитина має право не застеляти ліжка, їсти чіпси, гамбургери і т. ін. Словом, дітям навіюється думка: якщо тебе не задовольняють твої батьки – будь ласка, будуть інші. Непоодинокі побоювання того, що під приводом соціального захисту може розширюватися сфера втручання держави в справи сім'ї. І все це відбуватиметься в умовах недостатньої культури судочинства, прийняття адміністративних рішень. Треба додати, що на думку дослідників-правознавців, винні в законодавстві України є прогалини з питань забезпечення прав і свобод

дитини. Зокрема, немає чіткого уявлення про такі поняття, як: «права і свободи дитини», «права і свободи неповнолітнього». Чинне законодавство потребує відповідних змін і доповнень [2].

Таким чином, можна зробити висновки, що запровадження інновацій щодо захисту дітей потребує ґрунтовного світоглядного осмислення. Основним чинником дитячого неблагополуччя виступають розпад сім'ї і втрата сімейних цінностей у суспільстві. Тому інститут ювенальної юстиції має не підмінити інститут сім'ї, а допомагати цьому інституту. З неблагополучними сім'ями треба працювати, а не руйнувати їх. Необхідно поліпшувати фаховий рівень працівників відповідних правових та соціальних установ. З іншого боку, мають здійснюватися кроки щодо подальшої демократизації та гуманізації суспільного й приватного життя, підвищення культурного рівня населення, що буде допомагати формуванню і нового сучасного світогляду, сприйняттю прогресивних елементів ювенальної юстиції.

Бібліографічні посилання

1. Звернення Священного Синоду Української Православної Церкви щодо можливості впровадження в Україні системи ювенальної юстиції. – Режим доступу: orthodox.org.ua.
2. Максименко О. Нормативно-правові засади реалізації ювенальної політики в Україні / О. Максименко // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – №3 (15). – С. 126–132.
3. Наказ міністра юстиції України про утворення робочої групи із впровадження системи ювенальної юстиції в Україні від 16.03.2010 року № 198/7; Наказ міністра юстиції України про утворення робочої групи впровадження системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні від 27.05.2010 № 491/7. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.
4. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 року № 2411 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – №. 40. – Ст. 527.
5. Ювенальна модель. Яка пасує більше? // Україна молода. – 2010. – 13 травня.

Надійшла до редколегії 17.01.11

УДК 316

Л. А. Пірог

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОТРЕБА У ТВОРЧІЙ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Розглянуто сутність терміна та процесу «самореалізації», потребу у творчій самореалізації особистості. Визначено умови самореалізації, проаналізовано негативну самореалізацію в підлітковому віці.

Ключові слова: особистість, самореалізація, потреба в самореалізації, самоактуалізація.

Рассмотрена сущность термина и процесса «самореализация», потребность в творческой самореализации личности. Определены основные условия самореализации, приведен пример негативного аспекта самореализации в подростковом возрасте.

Ключевые слова: личность, самореализация, потребность в самореализации, самоактуализация.

We can look at essence term and process “self-actuality”, need in creative self-realism yourself. Outstrip the same condition self-realism, we can look for example at the negative aspect self-realism in the teenage years.

Keywords: personality, self-realism, need in self-realism, self-actuality.